

КОШЕЛЄВА В.А., ст. гр. ЕПРМ-08з
Наук. кер.: Крапівницька С.М., к.е.н., доц.
Донецький національний технічний університет,
м. Донецьк

ОЦІНКА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОРІВНЯЛЬНИМ (РИНКОВИМ) МЕТОДОМ

Рассмотрен сравнительный (рыночный) метод оценки объектов интеллектуальной собственности, приведен расчёт цены лицензии на базе роялти и паушального платежа.

Актуальність. У своїй господарській діяльності поряд із застосуванням матеріальних ресурсів підприємство все більше застосовує нематеріальні ресурси, значення яких невинно зростає. У міру розвитку економіки, впровадження нових технологій і випуску наукоємкої продукції, інтелектуальна власність і нематеріальні активи стають однією з найбільш важливих складових частин активів підприємства. Досить часто зустрічаються випадки, коли вартість нематеріальних активів компанії перевершує вартість всіх її матеріальних активів і є основним ресурсом компанії в конкурентній боротьбі. Таке положення справ веде до того, що оцінка подібних активів і оцінка інших об'єктів інтелектуальної власності стає актуальною.

Мета дослідження: розгляд порівняльного (ринкового) методу оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Основна частина. Найбільш вірогідною величиною вартості оцінюваного об'єкту інтелектуальної власності може бути реальна ціна продажу аналогічного об'єкту інтелектуальної власності, зафіксована на ринку. Порівняльний підхід до оцінки об'єктів інтелектуальної власності припускає, що цінність об'єкту визначається тим, за скільки він може бути проданий за наявності достатньо сформованого фінансового ринку.

Теоретичною основою ринкового методу оцінки об'єктів інтелектуальної власності, що доводить об'єктивність результативної величини, є наступні базові положення.

По-перше, даний підхід використовує як орієнтир реально сформовані ринком ціни на аналогічні об'єкти інтелектуальної власності. По-друге, він базується на принципі альтернативних інвестицій. Інвестор, вкладаючи гроші в об'єкт інтелектуальної власності, купує, перш за все, майбутній дохід. Наукові, виробничі, технологічні і інші особливості конкретного об'єкту інтелектуальної власності цікавлять інвестора тільки з позиції перспектив отримання доходу. По-третє, ціна об'єкту інтелектуальної власності відображає його виробничі можливості, перспективи.

Основною перевагою ринкового методу є те, що оцінювач орієнтується на фактичні ціни купівлі-продажу аналогічних об'єктів інтелектуальної власності. В даному випадку ціна визначається ринком, оскільки оцінювач обмежується тільки коректуваннями, що забезпечують зіставність аналога з оцінюваним об'єктом. При використанні інших підходів оцінювач визначає вартість об'єкту інтелектуальної власності на основі розрахунків. Разом з тим, існує недолік, що обмежує використання методу на практиці, – це відвертість ринку, або загальна доступність інформації, необхідної оцінювачеві.

Ринковий метод достатньо трудомісткий і дорогий. При визначенні ціни ліцензії на базі роялті розраховується відношення виплачуваною ліцензіару частини додаткового прибутку з одиниці виготовленої за ліцензією продукції до продажної ціни цієї продукції.

Платежі по роялті – це фіксовані процентні ставки, що виплачуються ліцензіатом через узгоджені з ліцензіаром інтервали часу, починаючи з року використання предмету ліцензії.

Суть роялті можна виразити наступною залежністю:

$$P = \frac{D \cdot \Delta\Pi}{C}, \quad (1)$$

де D – виготовлена за ліцензією продукція, од.;

$\Delta\Pi$ – виплачувана ліцензіару частина додаткового прибутку з одиниці виготовленої за ліцензією продукції, грн./од.;

C – продажна ціна цієї продукції, грн.

Альтернативним варіантом виплати у форму роялті є використання авансового паушального платежу, що вноситься.

Паушальні платежі – це одноразові винагороди за право користуватися предметом ліцензійної угоди, твердо встановлена в процесі переговорів ціна ліцензії, не залежна від фактичного об'єму вироблюваної і реалізованої за ліцензією продукції.

Паушальні платежі встановлюються:

- при передачі ліцензії разом з постачаннями устаткування (ця операція носить одноразовий характер, що вимагає одноразового визначення її вартості);
- при продажі ліцензії на базі секрету виробництва, ноу-хау (як гарантія від збитків у разі його розголошення);
- за наявності в країні ліцензіата ускладнень відносно перевезення прибутків і ін.

Паушальні платежі ґрунтуються на прогнозних значеннях обсягів виробництва та продажів продукції на період ліцензійної угоди і не залежать від фактичних об'ємів. Тому ліцензіару гарантована обумовлена частка прибутку. З іншого боку, ліцензіат при такій формі платежу повністю звільняється від контролю з боку ліцензіара і у разі зростання цін на ліцензійну продукцію весь додатковий прибуток залишається у розпорядженні ліцензіата.

Патентовласник може розглядати можливість зміни розміру роялті в обмін на передоплату порції цих роялті у вигляді паушального платежу. В даному сценарії частково зменшується ризик патентовласника, тоді як ліцензіат зберігає нижчі роялті і, отже, потенційно вищий чистий операційний дохід.

Можливі різні варіанти обґрунтування паушального платежу або роялті, що вносяться авансом. У одному з варіантів патентовласник наполягає на платежі, який рівний витратам на дослідження і розвиток ліцензійованої технології, в інших – на відшкодуванні адміністративних витрат на переговори і виконання ліцензії. Ці витрати включають не тільки правові, бухгалтерські і технічні послуги, потрібні при переговорному процесі, але також транспортні витрати, витрати на періодичний аудит, координаційні витрати, витрати на інспекцію і своєчасну підготовку креслень, документації, малюнків і керівництва у разі обміну інформацією або секретами виробництва.

Сенс всіх цих мотивувань полягає в тому, що якщо ліцензія опиниться комерційно неприйнятною, то патентовласник і ліцензіат поділять ризик на двох.

Розрахована на базі паушального платежу і роялті ціна ліцензії об'єкту інтелектуальної власності має вигляд:

$$C_P = \Pi_{II} + \sum_t^T D_t \cdot C_t \cdot P_t \cdot \alpha_t, \quad (2)$$

де P_{II} – паушальний платіж, грн.;

D_t – об'єм очікуваного випуску продукції за ліцензією в t -ому році, од.;

C_t – продажна ціна одиниці продукції в t -ому році, грн./од.;

P_t – розмір роялті в t -ому році, гр. од.;

α_t – коефіцієнт дисконтування, призначений для приведення різночасних щорічних сум до розрахункового року;

T – термін дії ліцензійного договору.

Розмір роялті визначається за допомогою таблиць стандартних роялті, складених на основі аналізу світової практики укладення ліцензійних угод в різних галузях промисловості, зразковий перелік приведений в таблиці 1.

Таблиця 1 – Вживані стандартні ставки роялті в різних галузях промисловості

Галузі промисловості або область використання предмету ліцензії	Розмір роялті, %
Електронна промисловість	4-10
Електротехнічна промисловість	1-5
Металургійна промисловість	5-8
Фармацевтична промисловість	2-5
Верстатобудівна промисловість	4,5-7,5
Автомобільна промисловість	1-3
Хімічне машинобудування	4-7
Літакобудування і авіатехніка	6-10
Зварювальне устаткування	3,5-6
Споживчі товари тривалого користування	5
Підйомний-транспортне устаткування	5
Ливарне устаткування	1,5-20
Устаткування для металургійної промисловості	4-6
Устаткування для хімічної промисловості	3-5
Устаткування для очищення води	5

Авансовий паушальний платіж, що вноситься, може бути єдиним платежем ліцензіата або поєднуватися з поточними виплатами у вигляді роялті.

4. Висновки. В умовах зростаючої конкуренції та з подальшим розвитком науково-технічного прогресу успіх підприємницької діяльності все більше залежить від застосування на підприємствах нових ідей, нових технологій та організаційних рішень, інших результатів творчої діяльності людини. Тому актуальною проблемою стає ціноутворення на такі ресурси. Одним з найпопулярніших методів оцінки об'єктів інтелектуальної власності є порівняльний метод, оскільки він враховує ринкові ціни на подібні об'єкти.

Бібліографічний перелік

1. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 356 с.

2. Галайко В.В. Экономика интеллектуальной собственности: учебное пособие Краснояр. Гос. Ун-т; ГУЦМиЗ. – Красноярск, 2006. – 214 с.